

چند پرده از حکایت زندگی «ابوالقاسم پاینده» در چهل و هفتمین سالمرگی

نقد استاد مطهری بر ترجمه پاینده

نازلی مروت

روزنامه نگار

چهل سال از درگذشت یکی از چهره‌های فعال فرهنگی و مطبوعاتی کشور می‌گذرد. هجدهم مرداد ۱۳۶۳ دنیای ادب، فرهنگ و مطبوعات کشور، ابوالقاسم پاینده را از دست داد و در فراق او به سوگ نشست. پاینده در هفت دهه از عمر خود آثار ارزشمندی در حوزه ادب، فرهنگ و ترجمه به جای گذاشت و نام خود را به عنوان مترجم، نویسنده و روزنامه نگار در ساحت تاریخ و آسمان ادب و فرهنگ ایران ماندگار کرد.

حکایت زندگی پاینده

ابوالقاسم پاینده نجف‌آبادی در سال ۱۲۸۷ خورشیدی (در برخی منابع ۱۲۹۲ آمده است) در نجف‌آباد اصفهان دیده به جهان گشود. تحصیلات ابتدایی را در زادگاهش ادامه داد و برای ادامه تحصیل راهی اصفهان شد. او طی این طریق را موهون تشویق شیخ احمد حجی است، زیرا با هجرت به اصفهان در صرف و نحو عربی، فقه اسلامی و فلسفه از محضر استادانی چون شیخ محمد حسن عالم نجف‌آبادی، نصرا... قضایی، محمود مفید و حکیم خراسانی بهره جست. پاینده بعد از مدتی تحصیل را رها و بار دیگر مهاجرت کرد. او در هجرت دوم خود عازم تهران شد و به کارهای دولتی پرداخت. او ابتدا به استخدام وزارت پست، تلگراف و تلفن درآمد. سپس به وزارت معارف و اوقاف منتقل شد و مدیریت کل تبلیغات را عهده دار شد. پاینده همچنین در قامت نمایندگی دوره دوم مجلس موسسان و دوره بیست و یکم و بیست و دوم مجلس شورای ملی نقش آفرینی کرد.

زیستن با کاغذکاهی

فعالیت‌های اجتماعی و سیاسی همه زندگی آقای پاینده نبود. درباره او گفته شده که انسانی با هوش و ذکاوت سرشار بوده است، شاید از همین روی همزمان با فعالیت در مناصب دولتی وارد عرصه روزنامه‌نگاری شد. ابوالقاسم پاینده از سال ۱۳۰۸ همکاری با روزنامه‌ها را آغاز کرد. روزنامه عرفان اصفهان نخستین نشریه‌ای بود که پاینده با آن روزنامه‌نگاری را تجربه کرد. روزنامه‌های

شفق سرخ، ایران و اطلاعات نیز با قلم استاد آراسته شدند. او در ادامه فعالیت‌های مطبوعاتی خود مدتی مدیریت نشریه تعلیم و تعلم را عهده دار بود، البته در سال ۱۳۲۴ نشریه هفتگی تحت عنوان «صبا» را راه‌اندازی کرد که در تهران منتشر می‌شد.

همان‌گونه که درباره هوش پاینده گفته شده، از قلم شیوا و نثر روان او در نوشتن نیز مطالبی بیان شده است. شیوایی نثر او را می‌توان در آثار به جا مانده از استاد پاینده یافت.

ترجمه قرآن کریم

گرچه از ابوالقاسم پاینده ترجمه‌هایی به جا مانده، اما او بیشتر با ترجمه‌ای که از قرآن کریم داشته، شناخته می‌شود. اثری که جای بحث بسیار دارد. مقدمه‌ای که پاینده بر ترجمه قرآن مجید نوشت به تصدیق صاحب نظران یک اثر ماندنی در تاریخ نثرهای فصیح فارسی است. برخی چون عبدالرحمان فرامرزی آن را چیزی در حد یک اعجاز نامیدند.

اندک بودن مطالب اضافی، شیوایی ترجمه، ترجمه درست افعال مجهول و سعی بر ترجمه کلیه کلمات از نقاط برجسته و ویژگی‌های ارزنده ترجمه پاینده عنوان شده است. اما ایرادهایی نیز بر این ترجمه وارد شده است؛ لحاظ نشدن ادات تأکید و حصر در ترجمه، یکسان و روان نبودن برخی از ترجمه‌ها، ناتمام بودن برخی ترجمه‌ها و... برخی از ایراداتی است که بر این ترجمه از مصحف شریف وارد شده است.

یکی از نخستین افرادی که بر این ترجمه نقد نوشت، شهید استاد مرتضی مطهری بود. مقاله شهید در شماره ۱۱۸ سال یازدهم مجله یغما به چاپ رسید.

استاد مطهری در این مقاله که بعدها در مجله بینات تجدید چاپ شده است، ضمن تقدیر از مترجم با استناد به مقدمه‌ای که پاینده در ابتدای مصحف آورده و از محققان و صاحبان نظر نقد و نظر می‌طلبد، می‌نویسد: اولین قسمتی که مورد مطالعه قرار گرفت، سوره مبارکه یس بود. استاد مطهری در ادامه به برخی اشتباهات مترجم مصحف شریف که به ترجمه لغوی مربوط می‌شود اشاره می‌کند. نگارنده مقاله با دقت

از روزنامه‌نگاری تا نویسندگی

خارج کرده و عنوان نویسنده را نیز به او بخشید. این داستان پیش از انتشار در قالب کتاب در روزنامه کیهان و مجلات سخن و تماشا منتشر شده بود.

از زمانی که احمد شاملو این اثر را در مجله سپید و سیاه به عنوان یک شاهکار ادبی معرفی کرد مورد توجه قرار گرفت. کتاب‌های دیگری در حوزه ادبیات داستانی از پاینده به زیور طبع آراسته شد که هر یک در جای خود قابل توجه است. پاینده در کتاب‌های دفاع از ملانصرالدین و جناب دکتر ریش و ظلمات عدالت با زبان طنز به انتقاد از وضع موجود پرداخت.

ایرج مستعان که زمانی سردبیر مجله صبا بود، درباره تحقیقات پاینده گفته است: «از کارهای جالب و ارزنده پاینده که متأسفانه هیچ جا از آن یاد نمی‌شود، پیدا کردن ریشه ۳۰۰ لغت فارسی ساسانی است که بعد از اسلام داخل زبان عربی شده بود.»

اندک بودن

مطالب اضافی،

شیوایی ترجمه،

ترجمه درست

افعال مجهول و

سعی بر ترجمه

کلیه کلمات از

نقاط برجسته

و ویژگی‌های

ارزنده ترجمه

پاینده عنوان

شده است، اما

ایرادهایی نیز بر

این ترجمه وارد

شده است

و ریزی ترجمه صحیح واژگان را بیان کرده و از اهل فن می‌خواهد ترجمه‌های قرآن کریم را با دقت بیشتری مطالعه و رفع اشکال کنند.

دکتر علیرضا ذکاوتی قراگوزلو نیز در مقاله تحت عنوان «درحاشیه ترجمه قرآن ابوالقاسم پاینده» که در پرتال جامع علوم و معارف قرآن کریم منتشر شده، چنین نوشته است: ترجمه قرآن به قلم ابوالقاسم پاینده در زمان خودش کار بسیار برجسته‌ای بود و هم‌اکنون نیز پس از گذشت حدود ۴۵ سال باز هم از ترجمه‌های خوب و قابل اعتماد قرآن است و البته مثل هر کار بشری، عاری از لغزش‌های کوچک و بزرگ نیست. دکتر ذکاوتی در ادامه به برخی ویژگی‌های این ترجمه اشاره کرده است: نکته بسیار مهم این است که گاهی متن مورد استفاده مرحوم پاینده که همان قرائت و کتابت مشهور قرآن است با ترجمه او سازگار نیست و معلوم می‌شود قرائت شاذی را مورد توجه قرار داده است، به یکی دو مورد از این قبیل اشاره خواهد شد.

جالب است که مرحوم استاد مطهری در مقاله‌ای که در مجله یغما، شماره ۱۱۸ به چاپ رسیده و در بینات شماره ۱۲ تجدید چاپ شده، به همین نکته اشاره کرده است.

ایرادهای استاد ذکاوتی بر همان مداری است که شهید مطهری درخصوص ترجمه لغات و کلمات بیان کرده است. البته افراد دیگری چون سیداحمد فرزانه نیز بر این ترجمه نقد نوشته‌اند، اما روان و سلیس بودن ترجمه را از نکات برجسته‌ای دانسته‌اند که حاصل قلم شیوای مترجم است.

ابوالقاسم پاینده بعد از عمری تلاش بی‌وقفه و نگارش بیش از ۴۰ اثر ادبی، ترجمه و داستانی در ۱۸ مرداد ۱۳۶۳ چشم از جهان فرو بست.

